

Utbildningsdepartementet, regeringskansliet
103 33 Stockholm

Yttrande – Inbjudan att inkomma med synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik U2023/01467

Sammanfattning

Region Kronoberg har av Utbildningsdepartementet beretts tillfälle att ge inspel till regeringens forsknings- och innovationspolitik.

Region Kronoberg välkomnar regeringens inbjudan att göra inspel till regeringens kommande innovations- och forskningspolitik. Vi har flera önskemål om förändring men också utmaningar som är viktiga för oss och som vi vill delge regeringen. Innovation och forskning berör i högsta grad våra uppdrag kring hållbar regional utveckling och hälso- och sjukvård. Våra synpunkter grundar sig i dessa båda uppdrag. Samhället har idag ett stort behov av omställning, av flera skäl. För att klara hållbarhetsutmaningar men också för att klara en god, jämlik och finansierad välfärd.

Generella synpunkter

Omställningen behöver ske i samverkan, mellan EU-stat-region och kommun. Men också i samverkan mellan offentligt, akademi, civilsamhälle och näringsliv. Och slutligen i samverkan över sektorsgränser. Krav på relevant samverkan bör få ett större genomslag i innovations- och forskningspolitiken än idag.

Omställningen behöver ske i hela samhället, i små och stora kommuner och regioner. Resurser och kompetenser behöver därför också finnas både i små och stora regioner i hela landet. En geografiskt och tematiskt distribuerad fördelning av nationella innovations- och forskningsmedel är därför viktig för staten att beakta.

Aktörsnära forskning och följeforskning accelererar utveckling och innovation. Möjligheterna för forskare att delta i utvecklingsprojekt tillsammans med relevanta aktörer behöver vara god och meriterande. En vinst förutom innovationshöjd är ett mindre avstånd mellan forskning och invånare och praktiker.

Kompetensförsörjning av arbetsmarknaden är en central samhällsutmaning i vår del av landet. Denna beror av starka och attraktiva utbildningsmiljöer. Vilka i sin tur beror av att kunna erbjuda forskningsmiljöer med excellens och bredd. Universitet och högskolor med dessa kvaliteter behövs i hela landet, vilket den nationella politiken bör säkerställa.

Specifika synpunkter kopplat till Hållbar Regional Utveckling

Sammanhållen och stärkt innovationskedja

Våra inspel:

Högre krav på samverkan mellan akademier och samhällets olika delar

Starkare incitament för ”tredje uppgiften”

Säkerställ en sammanhållen innovationskedja med stärkt fokus på de senare leden

Högre krav på samverkan mellan akademier och samhällets olika delar.

Innovation och utveckling kan ske på flera sätt och innehåller flera steg och kompetenser. Att denna kedja håller ihop är avgörande för utfallet. Grundforskning och tillämpad forskning behöver omsättas i testverksamhet. Därefter behövs piloter och demonstratorer. Innan lösningen är implementerad eller klar för kommersialisering behövs ett fullskaleförsök. För att detta ska vara möjligt krävs en bättre samverkan mellan olika aktörer i innovationskedjan.

Det måste finnas starka incitament för lärosäten att samverka med omgivande samhälle och sådan samverkan behöver vara meriterande för forskare. I en innovationskartläggning av näringslivet i Kronoberg visades att 1% av innovationer i företag hade skett i samverkan med akademien. Orsakerna kan vara flera. Men oavsett finns en stor potential att öka innovationsgraden i samhället genom att höja denna siffra.

I samma studie så 15% av företagen att de hade haft offentligt stöd kopplat till innovationen. Här är det andra aktörer än universiteten, framförallt regionala och nationella, som spelar stor roll. För Kronobergs del är det viktigt att den goda samverkan mellan företag och region kan fortsätta och gärna bli ännu bättre. Så skapas utveckling och innovation.

Starkare incitament för tredje uppgiften

Den så kallade tredje uppgiften inom forskningen är idag ofta varken finansierad eller meriterande inom akademien, varför den uteblir. Detta är olyckligt då forskare behöver finnas med i samverkan på olika nivåer. Inte minst behöver avstånd mellan invånare och forskning minska. Det finns också lärosäten som uppmanar sina forskare att starta företag vid sidan där denna uppgift hanteras. Att anlita dessa forskare kan då vara dyrt och något som kan vara lukrativt för forskaren om man forskar inom ett publikt område. Och motsatt om man inte gör det. Här behövs tydlighet från nationell nivå kring vad som förväntas av lärosätena.

Säkerställ en sammanhållen innovationskedja

Det behövs resurser till alla de olika delarna i innovationskedjan. Idag finns tydliga gränser mellan forskningsmedel och utvecklingsmedel, ofta uppsatta utifrån

utlysande aktörers nationella eller internationella uppdrag. Medel syftar oftast till att främja forskning *eller* utveckling. Utifrån vårt uppdrag som regional utvecklingsaktör ser vi att det ofta glappar mellan de olika leden i innovationskedjan. Säkerställning av fler led i kedjan i en ansökan bör premieras.

Starkare fokus på de senare länkarna i kedjan

Vi ser också ett stort behov av att stärka de senare länkarna i kedjan som prototyper och demonstratorer, då det ofta är dessa som är den svagaste länken. Ett undantag från ovanstående är inom energiområdet. Energimyndigheten har, som en av få myndigheter, möjlighet att bidra med resurser till både piloter och demonstratorer. Ett verktyg som gör att innovationskedjan får större chans att hänga ihop. Små medel som inte finns någon annanstans och därför gör skillnad. Regeringen bör överväga om fler myndigheter behöver det verktyget i sin portfölj.

Säkerställ potentialen i den regionala utvecklingsrollen

Våra inspel:

Det offentliga flernivåstyret behöver stärkas och tydliggöras, subsidiaritetsprincipen är viktig att värna

Förutsättningarna för innovation och utveckling i små och medelstora kommuner behöver stärkas

Vi önskar en dialog med regeringen kring fördelning av resurser för regionalt utvecklingsarbete.

Flernivåstyret behöver stärkas och tydliggöras

Potentialen för den regionala utvecklingspolitiken att bidra till en hållbar samhällsutveckling är stor om rätt förutsättningar ges. Kopplingarna till innovations- och forskningspolitiken är här starka. De regionala aktörerna har kompetens och verktyg för att främja hållbar utveckling, i samverkan med andra. Den regionala rollen är dock i flera regioner ny och för många aktörer okänd. Staten bör vara mer konsekvent i uppdrag gentemot myndigheter och länsstyrelser kontra regional nivå, så att rollerna blir tydliga. Subsidiaritetsprincipen bör värnas.

Förutsättningarna för innovation i små och medelstora kommuner behöver stärkas

Många kommuner har idag inte kapacitet att bedriva utvecklingsverksamhet. Det krävs resurser och kompetens för att artikulera utmaningar och initiera insatser. Att samverka med staten och andra för att kunna delta i utveckling drar värdefulla resurser. Samtidigt behöver innovationspolitiken omfatta även de mindre kommunerna. I den nationella databasen swecris, där myndigheter redogör för innovationsbidragstagare, var endast ett trettiotal av landets 290 kommuner representerade under 2019-2021, de stora. Detta är inte förvånande utifrån hur

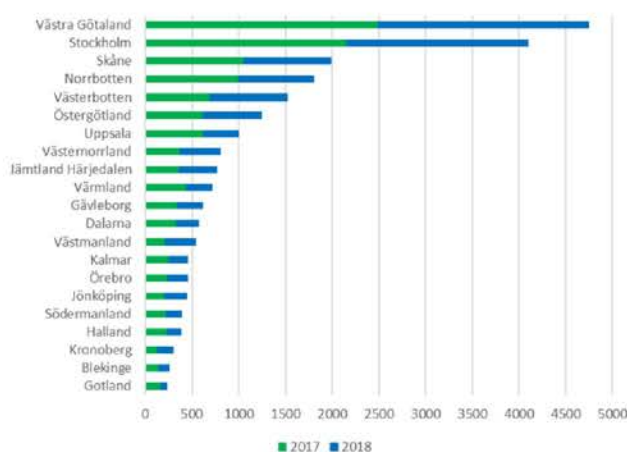
processen ser ut för att delta i utlysning av nationella medel. Du måste ha utvecklingsresurser för att kunna få utvecklingsresurser.

Regionerna kan här spela en viktig roll som brygga mellan nationella myndigheter, innovationsfinansiärer och kommuner. Regionerna kan stötta i ansökningsarbete, i samverkan och i matchmaking med rätt aktörer. Men, regionerna kan inte överbrygga problem som är en följd av att systemet inte är utformat för de små. När utlysande myndigheter ser att vissa aktörer uteblir bör man inte lägga orsaken till detta enbart hos dem, utan fundera över på vilket sätt man som innovationsaktör blir relevant även för de som man idag inte når.

Regionala utvecklingsmedel behövs i alla regioner

De statliga medlen för uppdrag kring hållbar regional utveckling (1:1) fördelas i stort utifrån tidigare uppdrag, kompensatoriskt, och inte det nu gällande, hållbar regional utveckling i hela landet. Den sneda fördelningen påverkar i sin tur kapaciteten att söka de konkurrensutsatta medlen. Att ansöka om medel kräver resurser. Dessutom krävs oftast resurser för medfinansiering för att få dessa andra medel. Möjligheten att avsätta egna medel för uppdraget varierar också stort mellan olika regioner. Resultatet blir en ojämn fördelning som inte speglar behov eller det faktum att alla regioner har samma uppdrag.

SKR har kartlagt regionalt utvecklingskapital som visar de stora skillnaderna både i totalt, figur 1, och i belopp och per invånare, figur 2. Vi önskar en öppen dialog med staten kring konsekvenser av nuvarande system samt möjliga principer för finansiering av det regionala utvecklingsuppdraget framåt.



Figur 1 De totala beloppen från de olika finansieringskällorna som varje region disponerade 2017 och 2018 i absoluta tal. Källa *Finansiering av regionalt utvecklingsarbete (2020) SKR*



Figur 2 Utvecklingsmedel totalt per invånare under 2017 och 2018 för Sveriges regioner i absoluta tal. Källa Finansiering av regionalt utvecklingsarbete (2020) SKR

Det behövs excellens och bredd

Våra inspel:

Möjlighet att skapa och driva starka forskarmiljöer med excellens behöver finnas på fler lärosäten

Bred, aktörsnära, sektorsövergripande forskning är också viktig.

Utforma nya sätt att fördela nationella innovations- och forskningsmedel.

Starka forskarmiljöer på fler lärosäten

Stora starka akademier har möjlighet att skapa excellenta forskarmiljöer internationellt. Dessa har ett stort värde för samhället men också för oss som forskarnation, för att locka både resurser och människor till våra lärosäten och den verksamhet vi bedriver. Denna riktning är viktig och det behöver testas hur sådana miljöer kan skapas även på de mindre lärosätena.

Forskning inom många områden, bredd

Centralisering för att skapa internationellt starka excellenta forskarmiljöer är viktigt. Men detta får inte ställas mot forskningsresurser på de mindre universiteterna. Det behövs också ett mål om forskning på bredden. I detta begrepp lägger vi forskning inom fler områden men också sektorsövergripande sådan som tar sig an systemfrågor.

De i historisk mening nyare lärosätena har idag lägre basanslag för forskning och bygger mer på finansiering i konkurrens. Deras möjlighet att skapa stabila starka forskarmiljöer är därmed sämre. Men bredden är inte oväsentlig. Tillgång till dialog och utbyte med forskning och utbildning är viktigt för företag och offentligt.

I vår innovationsstudie, nämnd tidigare, var andelen företag som gjort innovationer med hög höjd störst i landsbygdskommunerna. Ett resultat vi delar med region Jönköping där en liknande studie gjorts. Detta visar på vikten av att inte bara satsa i starka kluster eller större miljöer. Innovations- och forskningspolitiken måste också bidra utanför de orter där dessa befinner sig.

Nya sätt att fördela innovations- och forskningsmedel

Utlysning genom konkurrens är den förhärskande modellen idag för både forsknings- och utvecklingsmedel. Modellen har sina fördelar, men också nackdelar. Modellen för fördelning av medel behöver därför kompletteras med andra sätt.

Utlysning i konkurrens riskerar gynna vissa aktörer och vissa sektorer och missgynnar andra aktörer och sektorer. Ett smalare område har svårt att konkurrera om att vara den bästa, i varje ansökningsomgång. Ett portföljkrav, där inte bara den ”bästa” får medel, utan också den mest lovande, udda eller spännande kan få medel skulle skapa en bredd. Ett portföljtänk där utlysande myndigheter tittar på var medel hamnar över några år skulle kunna ge vägvisning om vilka man missar i nuvarande system. Vid en utlysning är den alltid någon som sätter upp ramar för vad man som kan finansieras. Men man behöver också analyseras vad det är som hamnar utanför.

Det behövs också fler vägar till innovations- och utvecklingsmedel än utlysningar. Inte minst viktigt för mindre aktörer eller aktörer som inte är vana att jobba med ansökningar och projekt. Teknikupphandling, samverkan och testbäddar kan vara sådana sätt. Även intentionerna med den nya satsningen *Impact Innovation* möter detta önskemål.

Specifika synpunkter kopplat till hälso- och sjukvård

Forskningsbehov inom hälso- och sjukvården

Våra inspel:

Forskning kring hur vårdprioriteringar ska göras nu och framåt behöver öka.

Samverkan kräver informationsutbyte vilket aktualiserar hur nyttor kan vägas mot risker i lagstiftning och praktik. Samma fråga är relevant kopplat till ny teknik som AI.

Forskning behövs för att löpande utveckla roller och kompetenser inom välfärden.

Forskningen behöver bidra i omställning till nära vård och kopplat till en åldrande befolkning

Forskarkompetens behövs ute i praktiken, vi behöver excellens och bredd.

Forskning kring vårdprioritering

Vad som teoretiskt går att göra inom hälso- och sjukvården är växande och utgår inte ifrån vad som är praktiskt eller ekonomiskt möjligt. Behovet är stort av att ytterligare beforska vårdprioriteringar. Hälso- och sjukvården står inför väldigt stora utmaningar utifrån resurs/bemanningsperspektiv samtidigt som teknik och behandlingar fortsätter utvecklas och ständigt ger större möjligheter att göra insatser för fler sjukdomstillstånd och mer i befintliga behandlingar. Här ställs professioner och politiska ledningar inför svåra vägval redan idag.

Öppen data, säkerhet och integritet

För att klara vården krävs utvecklad samverkan inte minst mellan regioner och mellan region och kommuner. Här finns idag ett behov av utvecklad kunskap och möjligen lagstiftning vad gäller möjligheten att dela relevant information. I region Kronoberg pågår två forskningsarbeten i sammanhanget i nuläget: informationsdriven vård, regionen och Ljungby kommun, och Kronobarnsmodellen regionen och samtliga dess kommuner. Begränsningar att dela data innebär patientsäkerhetsrisker, men det är svårt att synliggöra dessa risker idag och fullt ut hitta gemensamma och helhetstäckande bilder eller faktabaser av hur detta ska lösas i omställningen till nära vård.

Efterfrågan på forskning och innovation om digital teknik och AI ökar samtidigt som det medför utmaningar som måste hanteras på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Särskilda satsningar behöver därför göras på bl.a. informations- och cybersäkerhet samt forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser.

Utveckla roller och kompetenser inom välfärden

Brist på välfärdspensionerna skapar frågor om hur patientsäkerhet kan bevaras och hur kompetens påverkar patientsäkerhet och tillgången till god vård. Detta behöver beforskas. Inte minst viktigt är detta i små kommuner och sammanhang där inte specialisering är möjlig. Legitimering av olika allt snävare yrkesgrupper skapar kvalitet men också inläsningsffekter. Här behövs en bra balans mellan stabilitet och utvecklingsmöjligheter.

Det finns forskning som tydligt pekar på att utbildningsnivå har betydelse för patientens outcome; vad innebär detta för framtidens vård? Finns det evidens för vem som ska göra vad i vård och omsorg utifrån kompetens? Vi behöver forskning på att tydliggöra roller och kompetens utifrån ett hållbart arbetsliv och patientsäkerhet. Utökad kompetensutveckling, kunskapsstöd och

kompetensväxling. Effektivitet och tillväxtparadigmet är kanske den största samhällsutmaningen. Tänk om ekonomi i bemärkelsen hushållning istället för tillväxt poängterades, hur skulle det bli inom hälso- och sjukvården då?

En åldrande befolkning

Hälso- och sjukvården står idag inför stora omställningar med en åldrande befolkning och en nationell kunskapsstyrning som ska ge bästa möjliga vård nära invånarna med stöd av digitala verktyg. Samtliga omställningar behöver utvärderas och beforskas då dagens forskning är framtidens vård.

Precisionshälsa i förhållande till demografiska samhällsutmaningar som att vi får en äldre befolkning där samverkan mellan region och kommun blir än viktigare. Men också precisionshälsa i förhållande till att Nära vård kräver en ny typ av forskning och satsningar på såväl regioner som kommuner. Med ett stärkt förebyggande arbete inom kommun och region kan många sjukdomstillstånd undvikas. Här är det viktigt med forskningsmeriterad hälso- och sjukvårdspersonal som kan värdera sådan kunskap och också kunna implementera sådan kunskap i verksamheten.

Forskning om delar och helhet

Forskning ger ofta kunskap om delar men sällan om helheter. Men samhällsutmaningar är komplexa och handlar ofta om helheter. Då blir spets-excellens otillräckligt, vad som behövs är integrering av kunskap och perspektiv. Excellenta nätverk med samverkan mellan region, kommun och andra aktörer ökar chansen att ta sig an komplexa samhällsutmaningar som exempelvis en äldre befolkning, vård i närmiljö, barn och ungas hälsa samt krissituationer. Även Excellens genom samverkan mellan lärosäte, region och kommun så att forskning tas omhand och omvandlas i praktisk vardag där bredden inte bara spetsen är viktig för att få en systemeffekt. Hur få innovation till stånd i systemet? Hur kan staten stimulera och stödja samverkansinnovation.

Excellens och bredd

Excellens och internationalisering behövs men utan samtidigt fokus på bredd och akademisk frihet och kritiskt tänkande hos många blir det svårt att få till kunskapsspridning och nyttiggörande på riktigt. Samtidigt behövs en fortsatt satsning på Centres Of Excellence, med tydliga utvärderingar och specifika satsningar på COEs inom hälso- och sjukvård för att möta samtidens utmaningar.

Fördjupad samverkan

Våra inspel,

Hur hälsodata ska kunna nyttjas i forskning är en viktig fråga för stat och region att samverka kring.

Praktiknära forskning är viktig och förutsättningar för denna behöver finnas regionalt.

Stödresurser och infrastruktur för klinisk forskning liksom forskarskolor behövs i hela i regioner och kommuner.

Forscarskolor

Invånare behöver involveras i användardriven innovation men också för att motverka faktaresistens

Hälsodata i forskning

I departementsskrivelsen 2023:8 presenteras förslag på åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för kliniska prövningar. Utvecklingen inom Life science blir allt mer datadriven och artificiell intelligens (AI) kan skapa nya förutsättningar för beslutsstöd och diagnostik. Att kunna nyttja hälsodata för forskning och innovation är en viktig fråga för den medicinska forskningen. Regionernas medverkan inom detta område är av stor betydelse.

Praktiknära forskning och nationella kvalitetsregister

På uppdrag av regeringen har Socialstyrelsen utformat en arbetsprocess för att nationellt nivå-strukturera den högspecialiserade vården. Syftet är att utveckla patientsäkerhet, kunskap och kvalitet samt ett effektivt användande av befintliga resurser (S2015:07). Arbetet är pågående och 2023-02-23 fanns 41 tillståndsområden definierade. Ur forskningssynpunkt är det angeläget att regionerna följer dessa patienter genom främst deltagande i nationella kvalitetsregister. Därmed öppnas också potentiella möjligheter för forskare att initiera eller delta i nationella studier rörande ovanliga tillstånd. Det är likaså väsentligt att fortsätta registrera och lagra prover i regionernas biobanker, både vävnad och blod, för framtida forskning.

Framgångsrik klinisk forskning kräver tillgång till en väl fungerande infrastruktur med stödresurser i såväl region som kommun

Klinisk forskning skapar kunskap som utvecklar och förbättrar vården. I tider av stor förändring har organisationer med hög kompetens bättre förmåga att anpassa sig till förändringar och ändrade krav och förväntningar. Det ingår i all vårdpersonals uppdrag att bidra till klinisk forskning men organisatoriska stödresurser och resurser behöver finnas för att det ska ske. Välutbildade medarbetare stannar i en organisation där kunskap och kvalitet värderas högt och där de upplever att de bidrar till verksamhetens och kunskapsområdets utveckling. Genom att forskning pågår borgas för en hög och aktuell kunskapsnivå i verksamheten vilket stödjer arbetet mot god och jämlik vård.

Forskarskolor behövs i alla regioner

Därför är det av stor vikt att stärka forskningsinfrastruktur på regional och lokal nivå i såväl region som kommun med exempelvis *Forskarskolor* för att öka andelen disputerade och bygga upp en mottagar- och samarbetsstruktur. Innovationer och forskning behövs för att kunna erbjuda en god och säker vård. Klinisk forskning skapar kunskap som utvecklar och förbättrar vården, vilket kommer patienterna tillgodo. Det finns tydliga samband mellan forskningsaktivitet och organisatorisk prestanda såsom: lägre dödlighet, ökad patientnöjdhet, ökad personalnöjdhet, minskad personalomsättning samt ökad effektivitet och produktivitet.

Inkludera invånarna

Strukturer för kommunikation och diskussion kring forskning behöver utvecklas för att i större utsträckning inkludera invånarna i forskning och på så sätt motverka faktaresistens

Klinisk patientnära forskning bidrar till positiv utveckling av hälso- och sjukvården, dels genom erhållna resultat, dels genom en generell kompetenshöjning. Forskningen kommer befolkningen till godo genom att den är integrerad i ordinarie hälso- och sjukvård. Vid god och jämlik vård har patienter oavsett var de bor eller söker vård rätt att bli tillfrågade om medverkan i forskning relevant för deras hälsotillstånd. Regionernas invånare/patienter ska ses som viktiga resurser i forskningen och att deras erfarenheter tas tillvara.

Det är angeläget att verksamhetsledning på alla nivåer efterfrågar, följer upp och redovisar utfall av forskning inom den egna verksamheten. Det finns behov av att vidareutveckla och vid behov skapa nya system och strukturer för implementering av forskningsresultat. En verksamhet som ligger i frontlinjen kunskapsmässigt, och som kontinuerligt utvärderar och förbättrar sina metoder, blir mer patientsäker, ekonomiskt hållbar, ökar trivseln hos medarbetarna och därmed produktionen. Forskningsbokslut från alla landets regioner redovisas via SKR. Gjordes under 2018-2019 och hade stor impact på regionernas fortsatta satsningar på forskning.